

AL XVIII-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE STUDII BIZANTINE (MOSCOVA, 1991)

Cel de-al XVIII-lea Congres internațional de studii bizantine, găzduit la Moscova între 8 și 15 august 1991, a beneficiat de un program științific bogat și divers, căruia specialiști de prestigiu din întreaga lume i-au conferit elevație și atractivitate. Potrivit uzajului reuniunilor de anvergură ale lumii savante, programul a cuprins sesiuni plene, mese rotunde, colocvii și dezbateri pe secții. În cadrul sesiunilor plene s-au discutat referate instructive, dar puțin de obicei în generalități, grupate de opt teme: Bizantina, Metabizantina și Rusia, Macro și microstructurile din societatea bizantină. Legăturile politice și culturale ale Bizanțului cu țările caucaziene, Bizanțul și țările din regiunea Mării Negre, Istoria studiilor bizantine, Instrumenta studiorum, Factorii sociali și politici în dezvoltarea artei bizantine și Literatura laică și ecleziastică din Bizanț. Primele șase teme, la care s-au adăugat cele privind Bizanțul și statele slave, Bizanțul și lumea musulmană, Numismatica și epigrafia, Paleografia și codicologia, Papirologia și studiile copte, Istoria dreptului, Geografia istorică, Istoria artei, Limba și literatura, Filozofia și teologia, Istoria bisericii, Diplomatica, Știința și educația, Arheologia și Istoria muzicii, au format obiectul comunicărilor speciale pe secții. Paralel s-au prezentat comunicări în cadrul meselor rotunde, circumscrise următoarelor 15 mari probleme: Nivelul scrierii în Imperiul bizantin, Bizanțul și slavii; instalarea și orașul balcanic, Colonații și Paroikia (continuitate și discontinuitate), Legislația imperială și dinastia macedoneană, Orașul și satul în Bizanț, Particularitățile structurii statelor bizantine, „Antichitatea” printre bizantini: recunoscută și nerecunoscută, Războiul și pacea în viziunea bizantinilor, Modul de viață și de gândire a bizantinilor, Mișcarea ideilor: traducerea și circulația cărților în Bizanț, Statutul social al militarului, Thesaurus et lexica linguae Graecae medievalis, Birocrația bizantină, Probleme de istorie economică a Bizanțului și Palestina în Bizanțul timpuriu.

Potrivit unei statistici furnizate de organizatori în ultimele zile ale Congresului, susceptibilă de eventuale mici remanieri, la această prestigioasă manifestare științifică au participat 950 de specialiști, dintre care 415 din URSS și 535 din alte țări, delegații masive prezentând SUA, Germania, Marea Britanie, Franța, Grecia, Italia, Bulgaria și Iugoslavia. Cea trimisă de Academia Română, de numai patru persoane — Tudor Teoteoi de la Institutul de Studii Sud-Est Europene, Teresa Sinigalia și Constanța Costea de la Institutul de Istoria Artei din București și Victor Spinei de la Institutul de Arheologie din Iași — a fost una din cele mai mici; reflectând avaturile pe care le traversează bizantinologia românească în ultimii ani. Alți cîțiva cercetători din România, anunțați în programul congresului, nu au putut din păcate face deplasarea la Moscova din diferite motive. În schimb, au participat trei tineri specialiști de la Chișinău: Elena Aramă, Andrei Galben și Emil Dragnev, precum și fostul cercetător bucureștean Vladimir Iliescu, în prezent profesor în Germania.

Lucrările congresului s-au desfășurat în amfiteatrele și sălile grandioasei Universități „M. V. Lomonosov”, fala arhitecturii epocii staliniste. Ședința de deschidere, programată, ca și sesiunile plene, în principala sală de festivități din local, dominată de bustul supradimensionat al lui V. I. Lenin, a fost onorată de prezența patriarhului Rusiei, Alexei II, care a rostit și o alocuțiune, la fel ca și Ilhor Șevčenko, președintele biroului Asociației internaționale de studii bizantine, D. S. Likhacev, președintele de onoare al Comitetului de organizare al congresului, și G. G. Litavrin, președintele operativ al respectivului Comitet. Ignorînd umbra persistentă și hipnotizantă a bustului, prof. Litavrin și-a exprimat speranța că niciodată ingerințele păgubitoare ale politicii nu vor mai afecta știința, fără să prevadă că, în timp ce-și prezenta cuvîntul de salut, se țeseau ițele unui puct ce avea să fie declanșat la numai câteva zile după încheierea congresului, acțiune care, în eventualitatea reușitei, ar fi repus binomul politic-știință în raporturile configurate în 1917 pentru încă un număr de ani.

Avînd în vedere numărul mare al participanților și diversele probleme ivite, se poate aprecia că organizatorii s-au achitat destul de bine de obligațiile asumate. Din păcate timpul scurt afectat lucrărilor congresului și oferta excesivă de comunicări a obligat la programarea lor simultană, astfel că nu am putut urmări numeroase teme de interes particular, cu atât mai mult cu cît absențe inopinabile au perturbat succedea planificată inițial. Membrii delegației Academiei Române au prezentat următoarele comunicări: T. Teotoi, *Ammien Marcellin, un précurseur de l'historiographie byzantine*; T. Sinigalia, *Modèles byzantins et interprétations originales dans la structure du Narthex de l'Église du monastère d'Arges — Roumanie*; C. Costea, *A Viewpoint on Byzantine Iconography: the Narthex of Dobroua, Moldavia*; V. Spinei, *La signification des ethnonymes des Daces et des Gètes dans les sources byzantines des Xe—XVe siècles*. Colegii E. Aramă și A. Galben de la Chișinău au susținut, la rîndul lor, o comunicare în limba rusă despre rolul recepției dreptului bizantin în Moldova secolelor XV—XVIII.

Ca toate marile reuniuni științifice, congresul de la Moscova s-a dovedit profitabil nu numai prin audierea referatelor și comunicărilor și participarea la dezbateri — de altfel puțin extinse și uneori formale datorită programului foarte încărcat —, ci și prin posibilitățile de a face schimburi de idei și informații. Din acest punct de vedere am avut ocazia de a reîntîlni și a face cunoștință cu o serie de reputați specialiști în bizantinologie și în disciplinele conexe, precum Al. Každan, J. Irmischer, N. Oikonomides, W. Seibt, A. Carile, G. G. Litavrin, R. Dostalova, V. Gjuzelev, G. Prinzing, V. Tăpkova-Zaimova, I. Božilov etc., și cu cîțiva tineri cu largi perspective, precum V. Perhavko, I. G. Konovalova, Al. I. Cernjak, C. N. Constantinides, I. O. Knjazkij etc. Într-o lume convulsivă încă de curenți subterani nocivi și supusă adesea hazardului și seismelor distructive ale subumanului, contactele și colaborările statornice la marele edificiu al științei au menirea de a contribui nu numai la depontetarea șafodajelor de dogme, ci și la dezamorsarea patimilor elucubrante și la regenerarea sentimentelor firești. Congresul a constituit un prilej de prezentare a ultimelor apariții în domeniul bizantinologiei, mai active dovedindu-se în acest sens casele editoriale din URSS, Austria și Marea Britanie. De o lansare cu cel mai larg ecou s-au bucurat cele trei volume din *The Oxford Dictionary of Byzantium*, apărute chiar în 1991 în Oxford University Press, sub coordonarea fostului profesor moscovit Al. P. Každan, stabilit de peste un deceniu la Washington. La vocea *Rumanians* — inserată în volumul 3 (p. 1818) al acestui lexicon, ce își va găsi desigur locul între cărțile uzuale din toate marile biblioteci ale lumii —, redactată de însuși coordonatorul principal, frapează notificarea: „The origin of this people is enigmatic”, care arată că eforturile depuse pînă în prezent, pentru clarificarea problemei etnogenezei românilor nu au fost de natură să convingă pe deplin lumea savantă din străinătate și că ele se cuvin continuate la o cotă de exigență sporită.

Pe durata desfășurării congresului gazdele au organizat cîteva admirabile expoziții de artă religioasă bizantină și post-bizantină la Galeria Tretiakov, Muzeul de Artă „A. S. Pușkin” și Kremlin. La mănăstirea Novodevici s-au putut admira exponate arheologice descoperite în ultimii ani la Chersones și o expoziție de prețioase manuscrise grecești din secolele VI—XVII. Una din zile a fost rezervată vizitării faimosului complex mănăstiresc de la Zagorsk, reședința patriarhilor Rusiei, unde un interes deosebit prezintă îndeosebi Troițkii sobor, Duhovnaia Ierkovi și Uspenskii sobor, ridicată în 1422—1423, 1476—1477 și, respectiv, în 1559—1595. În cea dintîi, la care părți din catapeteasmă au fost pictate de Andrei Rubliov, se păstrează racla cu moaștele Sfîntului Sergheie. Alte excursii cu itinerarii incitante au fost organizate după încheierea lucrărilor congresului pentru cei cu consistente disponibilități financiare. Nu a fost cazul

specialiștilor de la București, Iași și Chișinău, care s-au mulțumit cu oferta — deloc neglijabilă — a monumentelor și muzeelor moscovite, rămânând cu satisfacția participării la o întrunire de reală reputație, dar și cu sentimentul împovărat că știința bizantinologiei din centrele pe care le reprezentau este departe de a se situa la nivelul realizărilor din

alte părți ale lumii sau măcar la acela al predecesorilor, cărora le-a revenit meritul de a fi organizat în capitala României cel dintâi congres internațional de studii bizantine în anul 1924.

VICTOR SPINEI

AL XII-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE PRE- ȘI PROTOISTORIE (BRATISLAVA, 1—7 SEPTEMBRIE, 1991)

În zilele de 1—7 septembrie 1991 s-a desfășurat la Bratislava cel de al XII-lea Congres Internațional de Științe Pre- și Protoistorice organizat de Uniunea Internațională de Științe Pre- și Protoistorice, sub patronajul Președintelui Republicii Federale Ceha și Slovace, Vaclav Havel, a Primului ministru al Republicii Slovace, Jan Cernagurski și a Ministrului Culturii al acestei republici, Ladislav Snopka. Președintele Congresului, B. Chropovský, președintele de onoare, J. Poulik, secretarul general, J. Vladár și președintele comitetului de organizare, J. Pavuk, au reușit, cu largul concurs al institutelor de profil din țară, să ofere excelente condiții de desfășurare a acestei prestigioase manifestări științifice mondiale, care prezintă o deosebită importanță, deoarece prilejuiește, din patru în patru ani, reuniunea specialiștilor în arheologie din întreaga lume.

Din 35 de țări din toate continentele, au participat 604 specialiști (cei mai mulți din țara gazdă), România fiind prezentă cu una din cele mai numeroase delegații, compusă din 43 de cercetători, cadre didactice universitare și muzeografi din principalele centre ale țării. Din centrul academic și universitar Iași au participat următorii specialiști: M. Petrescu-Dimbovița, Dan Gh. Teodor, S. Teodor, I. Ioniță, S. Sanie, V. Spinei, V. Mihailescu-Bîrliba, V. Chirica, Al. Andronic, D. Monah, M. Dinu, A. László, N. Ursulescu, M. Alexianu, A. M. Vlad, M. Geba și N. Zugravu.

Lucrările Congresului s-au desfășurat în localul Școlii Superioare Politehnice din Bratislava, fiind repartizate în 15 secții cu subsecții, comisii și coloquii, organizate tematic cu o problematică extrem de largă vizând practic toate perioadele istorice, din paleolitic până în evul mediu inclusiv. În cadrul acestor secții au fost prezentate interesante comunicări care au abordat diferite aspecte etno-culturale, cronologice, tipologice sau privitoare la progresele înregistrate în ultimele decenii, prin folosirea curentă a datelor oferite de cercetările interdisciplinare. În acest sens s-au evidențiat aplicarea cu succes a metodelor moderne în arheologie, mai ales referitoare la datare, aplicarea matematicii și statisticii, folosirea tot mai frecventă a ordinarilor, a geofizicii, ca și a prospecțiilor aeriene. La acestea se adaugă folosirea cu foarte bune rezultate a datelor oferite de antropologie, paleozoologie, paleobotanică, metalurgie etc.

Specialiștii ieșeni, care au participat la acest Congres, au prezentat interesante comunicări privind unele aspecte ale cronologiei paleoliticului est-carpatic, a conținutului culturii neoneolitice de tip Cucuteni-Tripolie, referitoare la cronologia și elementele culturii materiale și vieții spirituale geto-dacice, la procesul de romanizare în regiunile extracarpatiche ale Daciei, relațiile dintre autohtoni și alojeni în mileniul marilor migrații, rezultate ale metodelor fizico-chimice în conservarea unor vestigii etc., comunicări care au fost foarte

bine apreciate de specialiștii prezenți. Unele secții, cum a fost a VI-a cu tema „Neoliticul superior, eneolitic, epoca aramei și bronzului” și a IX-a dedicată „epocii romane și a relațiilor cu lumea barbară”, au fost conduse de prof. dr. doc. M. Petrescu-Dimbovița și respectiv de dr. I. Ioniță.

Cu prilejul lucrărilor congresului, cercetătorii ieșeni au putut stabili fructuoase contacte științifice cu numeroși specialiști de peste hotare realizând totodată și un util schimb de publicații. Prin participarea la excursiile de documentare în importante obiective arheologice din Slovacia și Moravia, organizate de gazde au existat în plus excelente posibilități de a fi cercetate direct interesante realități antice și medievale din regiunile respective. Pe lângă acestea, s-au vizitat expoziția „Descoperiri funerare din epoca bronzului. Urzuiu și hallstattului din Slovacia”, organizată la Muzeul Național Slovac, expoziția „Germani și slavi în Slovacia”, deschisă la Muzeul Arheologic Slovac, Colecțiile arheologice și numismatice din Hrad, precum și din unele muzee din Slovacia și Moravia. De asemenea, în timpul congresului specialiștii prezenți au participat la Teatrul Național Slovac, la un excelent spectacol de operă, precum și la unele recepții oferite de organizatori.

În zilele 1 și 6 septembrie au avut loc două ședințe ale Consiliului Permanent al Uniunii Internaționale de Științe Pre- și Protoistorice, conduse de secretarul general al Uniunii prof. I. Nenquin, unde s-au prezentat diferite rapoarte asupra activității desfășurate de Uniune între congrese, reorganizarea unor comisii sau desființarea altora, afilierea unor noi asociații internaționale etc. Tot în cadrul acestor reuniuni, în locul prof. dr. doc. M. Petrescu-Dimbovița și dr. M. Comșa, pensionați, au fost aleși în Consiliul Permanent al Uniunii, din partea României, dr. D. Gh. Teodor și dr. M. Babeș, iar în Comitetul executiv, dr. Al. Vulpe. Cu aceiași prilej, Consiliul Permanent al Uniunii Internaționale de Științe Pre- și Protoistorice a ales prin vot, ca țară organizatoare a celui de al XIII-lea Congres, din 1996; Italia, această manifestare științifică urmînd să se desfășoare la Forlì, lângă Bologna.

Prin participarea cercetătorilor de la Institutul de Arheologie din Iași la această amplă manifestare științifică internațională, participare sprijinită eficient de către președintele comitetului de organizare din Cehoslovacia, prof. dr. J. Pavuk și de către conducerea Filialei Iași a Academiei Române, acad. Cr. Simionescu, a fost posibilă prezentarea într-un cadru adecvat, a unor din importante rezultate obținute de specialiștii ieșeni în ultimii ani, făcîndu-se astfel un rodnic schimb de idei, absolut necesar reînnoirilor ce se impun în momentul de față în acest domeniu.

DAN GH. TEODOR

AL XI-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE NUMISMATICĂ (BRUXELLES, 8—13 SEPTEMBRIE, 1991)

Organizat de către Societatea Regală Belgiană de Numismatică, al XI-lea Congres Internațional de Numismatică s-a bucurat de patronajul și suportul material al unor înalte oficialități, cum este M.S. Regele Baudouin, ca și instituții prestigioase, științifice sau financiare. O echipă competentă și entuziastă, condusă de către energicul profesor de la Louvain, Tony Hackens, a asigurat desfășurarea la un înalt nivel a congresului. Noutățile structurale și utilizarea unor metode și tehnici de vîrf a facilitat, de asemenea, derularea variată,

rapidă și atotcuprinzătoare a lucrărilor: manifestări comune, mese rotunde tematice, postere (cu o sală specială și un program riguros), expoziții diverse, standuri editoriale (o producție imensă!) etc. —, fără a exclude ședințele de comunicări pe domenii de specialitate, în care au fost incluse de această dată și secții noi, de mare interes, cum au fost cele de tehnici monetare, statistică, analiză, informatică, bibliografie și bibliotecă ș.a.m.d.